

Запорізька обласна державна адміністрація
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Мелітопольське національно-культурне караїмське товариство «Джамаат»
Громадська організація «Спілка краєзнавців Мелітопольщини»
Мелітопольський відділ Географічного товариства України

АЛЕКСЕЄВСЬКІ КРАЄЗНАВЧІ ЧИТАННЯ

Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої 135 –річчю від дня народження
професора Й.І. Танатара

Мелітополь - 2016

УДК 908 (477.64) (06)
ББК 26.891 (4Укр - 43ап- 2Мел) я 5
А 47

Рекомендовано до друку Вченою радою природничо-географічного факультету від 26.08.2016 р. протокол №1

Редакційна колегія:

Молодиченко В.В. – ректор Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, доктор філософських наук, професор

Арабаджи О.С. – проректор із заочно-дистанційної форми навчання Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, кандидат географічних наук, доцент

Даценко Л.М. – декан природничо-географічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, доктор геологічних наук, професор

Левада О.М. – кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму, соціально-економічної географії та краєзнавства Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Резнік В.І. – голова громадської організації «Спілка краєзнавців Мелітопольщини»

А 47   **Алексєєвські краєзнавчі читання:** Матеріали наук.-практ. конф., присвяченої 135-річчю від дня народження професора Й.І. Танатара / Відп. ред. О.С. Арабаджи. – Мелітополь: Вид-во МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. – 142 с.

ISBN 978-617-7346-49-3

Конференція присвячена 135-річчю від дня народження видатного вченого та педагога, засновника відомої в світі рудної школи, першовідкривача жовтоводських уранових руд, дослідника криворізьких родовищ залізних руд, доктора геологічних наук, професора Йосипа Ісааковича Танатара. До збірки включені спогади рідних та колег про славетного мелітопольця, матеріали, присвячені історичній спадщині краю, суспільно-географічному аналізу, геологічним та рекреаційно-туристичним дослідженням, екологічним та природоохоронним проблемам регіону та краєзнавчому вихованню молоді.

Всі матеріали подано у авторській редакції. Відповідальність за підбір і виклад фактів у статтях несуть самі автори. Висловлені в статтях думки не обов'язково збігаються з точкою зору редакційної колегії.

ISBN 978-617-7346-49-3

УДК 908 (477.64) (06)
ББК 26.891 (4Укр - 43ап- 2Мел) я 5
© Автори матеріалів, 2016

ЗМІСТ

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ Й.І. ТАНАТАРА

<i>Екатерина Танатар</i> Tanatar Melitopolensi (Иосиф Танатар из Мелитополя).....	6
<i>Ганна Швидько</i> Вітчизняне і міжнародне інтелектуальне коло спілкування професора Йосипа Ісааковича Танатара.....	17
<i>Владимир Баранов</i> Палеодюны Северного Приазовья – как источники железной руды и каменного материала для изготовления культовых сооружений.....	21
<i>Світлана Новгородська</i> Комплекс речей Йосипа Ісааковича Танатара в колекції Мелітопольського міського краєзнавчого музею	25

ІСТОРИЧНА СПАДЩИНА МЕЛІТОПОЛЬЩИНИ

<i>Александр Алексеев</i> Садовод Бердянского образцового степного лесничества	28
<i>Виктор Исмаилов</i> Медовые россыпи самоцветов	31
<i>Ганна Калашишникова</i> Павло Ловецький – видатна постать Запорізького краю.....	34
<i>Владимир Резник, Светлана Себастьянская</i> Гидрологическая, медицинская и санитарно-гигиеническая характеристика водолечения в Северной Таврии XIX века	38
<i>Татьяна Савина</i> Дорога труда и радости.....	42
<i>Валентина Тимашова</i> Профессор Нина Абелевна Войлошникова - сподвижниця географического образования в г. Мелитополье.....	45

СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

<i>Олена Арабаджи</i> Міжкультурна інтеграція Мелітополя як чинник перспективного розвитку міста.....	50
<i>Михайло Момот, Олена Арабаджи</i> Проблеми націєтворення в умовах сучасного українського суспільства	52
<i>Анатасія Кондратенко</i> Територіально-галузева структура інвестицій в економіку Запорізької області.....	54
<i>Ольга Левада, Ірина Боговін</i> Основні тенденції ринку праці в м. Мелітополь.....	56
<i>Михайло Сажнів</i> Соціально-культурні аспекти національної політики України	59
<i>Михайло Сажнів, Ганна Денисова</i> Ключова проблема тіньової економіки в Україні	63

СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Олена Арабаджи
м. Мелітополь

МІЖКУЛЬТУРНА ІНТЕГРАЦІЯ МЕЛІТОПОЛЯ ЯК ЧИННИК ПЕРСПЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ МІСТА

Місто Мелітополь, славетно своєю історичною та етнокультурною спадщиною, є упродовж століть перехрестям різних народів і культур. На сьогодні Мелітополь має офіційний статус інтеркультурного міста, в якому на принципах добросусідських відносин та взаємоповаги мешкають представники понад 100 різних національностей та народностей. Інтеркультурне місто – це місто, в якому проживають люди різних національностей та різного походження, які розмовляють різними мовами та сповідують різні релігії; це місто, де етнорозмаїття є нормою з реальним забезпеченням прав усіх громадян на соціальний і творчий самовияв [1]. Інтеркультурна модель упроваджується в понад 70 містах Європи, Японії, Кореї, Мексики та Канади, національні мережі інтеркультурних міст створені в Італії, Іспанії, Норвегії, Португалії та Україні.

Мелітопольська громада активно підтримала принцип міжкультурного діалогу, запропонований європейською спільнотою, і зробила його одним із пріоритетів свого культурного та соціального розвитку. У 2008 році Мелітополь став першим українським містом – учасником Програми Ради Європи «Міжкультурні міста», а в 2011 році – Української платформи інтеркультурних міст. На сьогодні у Мелітополі працює 31 національно-культурне товариство, діє 9 творчих колективів національних культур, засновано Спільноту громадських організацій – «Раду національних товариств». У недільних школах вивчають кримсько-татарську, чеську, польську, грецьку, болгарську, німецьку, іврит, караїмську, вірменську мови. Різноманітна міжкультурна діяльність

національно-культурних товариств знайшла відображення в експозиціях та діяльності єдиного в Україні інтеркультурного музею [3]. За активної участі мешканців міста щорічно проводяться заходи, які сприяють налагодженню міжкультурного діалогу між мелітопольцями незалежно від їх національності та віросповідання. До найяскравіших загальноміських свят належать: щорічний фестиваль різдвяної пісні «Різдвяні передзвони», фестиваль пасхальної пісні «Христос Воскрес!», що об'єднали християн різних конфесій; свято «Великдень в інтеркультурному місті»; концерт «Крила весни», присвячений традиціям зустрічі весни у різних народів; щорічні міські ярмаркові фестивалі «Черешн'єво!» та «Медово»; тижні національних культур тощо.

Дослідження, які були проведені Центром соціологічних досліджень Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, засвідчили усталеність думки мешканців міста щодо позиціонування Мелітополя як інтеркультурного міста. Так, з урахуванням думки не тільки експертів, але і його пересічних мешканців (проведено 10 фокусних груп і анкетне опитування серед більш ніж 12 тисяч респондентів), було виявлено, що 24 % опитаних бачать основну перевагу міста, порівняно з іншими містами України, у його інтеркультурності [4].

Спираючись на досвід громади міста, викладачі Мелітопольського державного педагогічного університету ім. Б. Хмельницького в 2015 р. ініціювали та очолили масштабну роботу по розробці *Плану міжкультурної інтеграції Мелітополя на 2015-2020 рр.* Авторський

колектив, який нараховував більш як 80 представників депутатського корпусу, творчої та наукової інтелігенції, громадських активістів та мас-медіа, визначив актуальні проблеми міста в контексті соціально-економічної ситуації в Україні, а також всього розмаїття соціокультурних чинників і умов сучасного міського життя. Моделлю для перспективного соціально-культурного оновлення Мелітополя стали принципи інтеграції та кращі європейські зразки побудови міської спільноти нового типу.

Основною метою розробленого Плану міжкультурної інтеграції Мелітополя стало визначення можливостей та створення умов для динамічного, інклюзивного, посправжньому міжкультурного суспільства за участі всіх мешканців міста незалежно від їх етнічного походження, віросповідання, віку, статі, освіти. План визначив сьогоднішні й перспективні потреби міста, поєднуючи собою п'ять інтеграційних тематичних напрямів, які охопили увесь комплекс інтеграційного розвитку міського середовища.

Так, основною метою *напряму міжкультурна свідомість, освіта та міжкультурне спілкування* стала реалізація потенціалу освіти і науки у розвитку суб'єктів міського громадянського простору; формування їх міжкультурної свідомості та навичок міжкультурної комунікації. *Напряму щодо активізації громадської діяльності, економічного та інформаційного забезпечення інтеграційного розвитку* запропонував соціально-економічне та інформаційне забезпечення інтеграційного єднання міста у партнерстві з громадським суспільством, владою, бізнесом та засобами масової інформації; налагодження соціального партнерства професійних та громадських організацій і рухів; використання етнічного розмаїття як ресурсу економічного розвитку. Пріоритетами *напряму інтеграційного планування та облаштування креативного міського простору* стало формування мережі

атрактивних місць з урахуванням історико-культурного потенціалу на основі визначеної єдиної системи символів інтеграційного бренду міста; забезпечення можливостей для творчої самореалізації мешканців різних вікових, соціальних та культурних груп, підтримку місцевих культурних традицій, міжкультурного діалогу та розвитку нових творчих ініціатив.

Важливим аспектом інтеграційної стратегії став напрям щодо *привітальної політики міста та культурно-духовних практик громади*, яка передбачає консолідацію інтеграційної громади міста з новоприбулими; здійснення психологічного супроводу і надання методичної допомоги активістам, волонтерам з метою створення найбільш комфортних умов для людей, які опинилися в складній ситуації; сприяння привітальній політиці та духовним практикам громадян на основі загальноєвропейських демократичних цінностей. *Напряму туризм і краєзнавство як чинники міжкультурної інтеграції міста* визначив своєю метою формування привабливого іміджу інтеграційного Мелітополя засобами туризму та краєзнавства; реалізацію комплексу туристичних і краєзнавчих заходів, спрямованих на створення конкурентоспроможного туристичного продукту

В серпні 2015 року у Мелітополі відбувся Форум інтеграційних міст «Переосмислення концепції інтеграційного міста у контексті українського сьогодення» [2]. В рамках цього заходу здійснено презентацію та обговорення Плану міжкультурної інтеграції Мелітополя на 2015-2020 рр. як першого подібного досвіду в сфері інтеграційної політики України. Учасники Форуму одностайно зазначили, що культурне розмаїття і розвиток міжкультурного діалогу є одним із пріоритетних завдань державної політики як на національному, так і регіональному рівнях, підтверджуючи тим самим відданість європейським демократичним цінностям і євроінтеграційним процесам в Україні.

Список використаних джерел:

1. Гідікова І. Мережі інтеграційних міст / Міжнародний навчальний курс «Біла книга Ради Європи з міжкультурного діалогу» / І. Гідікова. – Київ–Вінниця–Київ: Рада Європи, Міністерство культури України, Центр розвитку «Демократія через культуру», 2012. – 168 с.

2. Интеркультурность – это бренд города Мелитополя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mlt.gov.ua/index.php>.
3. Мелитополь – город виртуальный [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://3d-melitopol.com.ua/temp/chir>.
4. Мелитополь сквозь межкультурные линзы: секрет успеха интеркультурной политики города [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mbox.org.ua/2015/03/melitopol_intercultural_lense/.

Михайло Момот, Олена Арабаджи
м. Мелітополь

ПРОБЛЕМИ НАЦІЄТВОРЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Суспільні, політичні та етнічні процеси на теренах сучасної України тісно взаємопов'язані та взаємообумовлені. Не лише за часів бездержавності України, а й після проголошення державного суверенітету та незалежності, влада та залежні від неї засоби масової інформації постійно нагадували та нагадують про те, що Україна не є моноетнічною. Втім, проголошення Україною незалежності та державного суверенітету призвело до суттєвої зміни етнічної структури населення України, що ми можемо побачити через аналіз переписів населення 1989 року та 2001 року [6]. Результати, отримані в ході досліджень є надійнішими та найповнішими з огляду на чисельність представників етнічних меншин та корінних народів, але коректність трактування цих результатів викликає сумніви. Звичайно, згадані переписи населення дозволяють встановити тенденції щодо подальшої етнічної структури, статево-вікового складу, мови, але на нашу думку на кінець десятих років ХХІ століття, враховуючи економічний, політичний, соціальний та найголовніше фактор ведення бойових дій на території України – етнічний склад зазнав ще більших змін.

Висловлювання про «130 національностей», а точніше про 132 та багатонаціональність України є недоречними, хоча б з огляду на те, що після Всеукраїнського перепису населення 2001 року, були опубліковані дані лише про кількість етносів [4, с. 14], що не враховувало

їх термінів перебування на території країни, компактності проживання, походження. Так, для невеликих етнічних груп було б доречнішим використовувати термін В.Б. Євтухова «представники окремих етносів», а не національні меншини [3, с. 6]. Чисельність, компактність проживання та певній території, статево-віковий склад та мовний склад етнічних меншин, пливають на їх відтворення та збереження їх самобутності, розосередженість територією України призводить до міжетнічних шлюбів та відповідно розчиненню у домінуючому етносі. Втім, проблема полягає навіть не в малочисельних національних меншинах, а у задекларованій державою «багатонаціональності» України.

Враховуючи різні погляди на класифікацію держав за структурою населення, ми схильні поголитися з міжнародною організацією Freedom House, де національною (мононаціональною) державою є та, корінний етнос якої (в нашому випадку український) становить 2/3 від загальної чисельності населення, тобто 67% всього населення країни [1, с. 9]. Відповідно до цього, Україна як держава є мононаціональною, враховуючи, що титульна нація на 2001 рік складала 77.8% від усього населення країни [6].

Сучасні українці дедалі більше замислюються над втратою своєї етнічної ідентичності. Український психолог В. Васютинський, вважає, що цей страх є природним для представників окремих етнічних груп, що полягає у втраті